Конфуціанська етика і торгівля: повернення до давньої дискусії

Dr Alexander Ressos, TEP
Attorney-at-Law (Switzerland and Germany),
Solicitor (England & Wales and Hong Kong)
Of Counsel, KGP Legal LLC
alexander.ressos@kgplegal.com.sg
www.ressos.com.sg

Питання Вебера

Дискусію про релігію і капіталізм у Китаї започаткував Макс Вебер. Після дослідження протестантської етики він 1915 року опублікував працю *Konfuzianismus und Taoismus*, переглянуту 1920 року і перекладену англійською 1951 року під назвою *The Religion of China*.[1] Вебер поставив питання: чому сучасний капіталізм виник на протестантському Заході і не розвинувся в Китаї, хоча Китай знав тривалі періоди миру, зростання населення і рухливий ринок землі?

Пояснення Вебер знайшов у релігії та соціальній структурі. На його думку, конфуціанство вчило пристосовуватися до світу, тоді як пуританство вимагало його перетворювати. Розширена родова група, яку зміцнював культ предків, прив'язувала людей

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

до їхніх сіл і заважала формуванню міської буржуазії. Конфуціанські книжники прагнули посад і дбали про статус, адже для «шляхетної людини» посада важила більше, ніж прибуток.[2] Вебер визнавав, що китайці цінували багатство і практикували самовладання. Проте, на його думку, їхній етиці бракувало внутрішньої напруги, яка спонукала пуританина до методичного нагромадження.

Тезу Вебера критикували з багатьох боків. Соціолог Ян Цінкунь (C.K. Yang) заперечував, що Вебер дивився на китайську культуру крізь категорії західного християнства.[3] Історики показали, що китайські купці пізньоімперської доби створили розвинені комерційні інститути — від товариств і бухгалтерських книг до місцевих банків і мереж грошових переказів. Мабуть, найпереконливішим контрприкладом є закордонні китайці Південно-Східної Азії. Вони жили поза імперською державою, багато хто — далеко від свого роду, і все ж стали найуспішнішими комерційними громадами регіону.

Дискусія про азійські цінності

Наприкінці XX століття питання повернулося в іншій формі. Стрімке зростання Японії, Південної Кореї, Тайваню, Гонконгу і Сінгапуру спонукало деяких спостерігачів стверджувати, що економічному розвиткові сприяли конфуціанські цінності: ощадливість, дисципліна, повага до освіти, відданість родині та громаді. У 1990-х роках у цій дискусії взяли участь політичні лідери Сінгапуру, які подавали «азійські цінності» як підґрунтя успіху міста-держави.[4] Азійська фінансова криза 1997 року, розглянута в частині D, послабила цей аргумент. Ті самі мережі родинних і особистих зв'язків, які раніше вихваляли, тепер звинувачували в «кумівському капіталізмі».

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Ні песимізм Вебера, ні пізніший оптимізм самі по собі мало що пояснюють. Цінності впливають на поведінку лише через інститути, які одну поведінку винагороджують, а іншу карають. Тож плідніше ставити інституційне питання: які організації та практики дозволяли китайським купцям довіряти одне одному і домагатися виконання своїх домовленостей? У цьому напрямі рухаються новітні дослідження «ритуальної економіки» китайського ринкового суспільства, які наголошують на ролі ритуалу, асоціацій і репутації в комерційному житті.[5]

Паралель із кальвінізмом

Порівняння з Женевою повчальне в обох напрямах. І кальвінівська Женева, і китайські громади Сінгапуру поєднували етику дисципліни з густими мережами взаємних зобов'язань. У Женеві консисторія наглядала за поведінкою вірних, а реформатська громада кредитувала своїх членів по всій Європі. У Сінгапурі асоціації та побратимства наглядали за своїми членами і надавали кредит у межах громади. Обидві системи породжували довіру, бо робили репутацію видимою, а невиконання зобов'язань — дорогим.

Не менш важливі й відмінності. Реформатська етика була в принципі універсальною і закріплювалася в доктрині, катехізисі та церковній дисципліні. Китайська етика довіри була партикулярною: найсильніше вона діяла в межах родини, роду і діалектної групи, а поза ними слабшала. Цей партикуляризм був водночас джерелом сили, бо давав змогу підтримувати високу довіру всередині груп, і джерелом слабкості, бо обмежував коло, на яке довіра могла

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

поширюватися. Історію китайського банківництва в Сінгапурі, розглянуту в частині B, можна прочитати як поступове поширення довіри від часткового до загального.

Примітки

1. Wikipedia, “The Religion of China” (дата звернення: вересень 2026 р.): опубліковано німецькою як *Konfuzianismus und Taoismus* 1915 року, переглянуто 1920 року; англійський переклад Hans H. Gerth 1951 року. ↩
2. Wikipedia, “The Religion of China” (дата звернення: вересень 2026 р.), стислий виклад аргументації Вебера про конфуціанське “adjustment to the world”, силу родових груп і культу предків, а також про книжників, для яких шляхетна людина прагнула “a position, not a profit”. ↩
3. Wikipedia, “The Religion of China” (дата звернення: вересень 2026 р.), про критику C.K. Yang, за якою Вебер розглядав “Chinese culture from the Christian world”. ↩
4. Про дискусію щодо «азійських цінностей» у 1990-х роках і внесок сінгапурських лідерів, зокрема інтерв’ю Лі Куан Ю Фарідові Закарії “Culture is Destiny”, *Foreign Affairs*, т. 73, № 2, березень/квітень 1994 р., див. наведену там літературу. ↩
5. Див., наприклад, есей “Beyond Confucianism: An Essay on Max Weber, the Religion of China and the Ritual Economy of Chinese Market Society”, а також Gary G. Hamilton, *Commerce and Capitalism in Chinese Societies*, London, Routledge, 2006. ↩

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Disclaimer

This article is provided for general information only. It is based on publicly available sources as at its date of publication. These sources have not been independently verified against licences, regulatory registers or the records of the entities concerned. It is not legal, tax, financial or investment advice. Nor is it a recommendation to invest in, transact with or use the services of any entity mentioned. Law and regulation change frequently, so the content may be incomplete or outdated. To the fullest extent permitted by law, Dr Alexander Ressos and the publisher of SingaporeIQ exclude all liability for loss or damage arising from the use of or reliance on this article. Readers should obtain advice on their specific circumstances before acting or refraining from action.

Names and trademarks of the entities discussed belong to their owners and are used for identification only. Their mention implies no endorsement, affiliation or allegation of wrongdoing. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. Corrections and updates: contact@ressos.com.

© 2026 Dr Alexander Ressos. This article may be quoted with attribution to SingaporeIQ (SingaporeIQ.com). Reproduction in full and any commercial use require prior written consent. The Legal Terms at https://singaporeiq.com/legal-terms apply.

Author contact: Dr Alexander Ressos, TEP · contact@ressos.com